

Trasa A-1/A-2

Ryszard Grygiel

Ratownicze badania wykopaliskowe na trasach A-1 i A-2 budowy autostrad w Polsce Centralnej

Wprowadzenie

Fundacja Badań Archeologicznych im. Profesora Konrada Jażdżewskiego (zwana dalej Fundacją) w latach 2001–2002 kontynuowała program badań ratowniczych w Polsce Centralnej, w realizację którego zostały włączone liczne ekipy archeologów z Łodzi, Poznania i Pułtuska. Prace rozpoczęte w roku 1999 największy rozmach osiągnęły w 2000 roku, kiedy to prawie w całości został przebadany odcinek autostrady A-2, za wyjątkiem dużego kompleksu stanowisk w rejonie Wierzbowej i Powodowa (por. wcześniejsze raporty z badań za lata 1996–1999 i 2000 w niniejszym wydawnictwie — R. Grygiel 2001; 2003). Stosunkowo niskie nakłady finansowe i późna pora roku, w których wdrożono dalsze wykopaliska, nie sprzyjały utrzymaniu podobnego tempa badań w opisywanym okresie sprawozdawczym 2001–2002. Tym większe słowa uznania należą się kierującym odcinkami prac w ekstremalnych warunkach atmosferycznych, zakończonych dopiero ok. połowy grudnia. Wiodącą rolę odegrały ekspedycje Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, prowadzące badania na czterech stanowiskach autostrady A-1, a mianowicie w Kaszewach Kolonii, stan. 1–7 (prowadzący mgr Jacek Moszczyński i mgr Jerzy Matysiak), Kolonii Orenicach, stan. 2–4 (prowadzący mgr Wojciech Siciński i mgr Waldemar Stasiak), Rogaszynie, stan. 2–4 (prowadzący mgr Błażej Muzolf) oraz Pęcławicach, stan. 5 (prowadzący dr Lubomira Tyszler z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, mgr Ireneusz Marchelak z Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi i dr Elżbieta Dziubek z Łodzi). W tym samym rejonie prace wykopaliskowe prowadziły ekspedycje z oddziału łódzkiego Instytutu Archeologii i Etnologii PAN na stanowisku w Orenicach (kierownictwo badań doc. dr hab. Jerzy Maik i doc. dr hab. Witold Świątosławski) oraz w Jankowie przez zespół prof. dr hab. Jerzego Gąssowskiego z Instytutu Antropologii i Etnologii Wyższej Szkoły Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztorą w Pułtusku (ryc. 1*). Potwierdziły się

* Ryciny 1 i 2 znajdują się na s. 304–305 kolorowej wkładki.

natomiast wcześniejsze przypuszczenia w opracowanych przez Fundację warunkach lokalizacji stanowisk na autostradach Polski Centralnej, w odniesieniu do znaczącego skupiska osadniczego w rejonie Wierzbowej, gdzie Centrum Badań Archeologicznych Fundacji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu od początku bada kompleks stanowisk wielokulturowych i wielookresowych, należących głównie do kultury łużyckiej i przeworskiej (w okresie sprawozdawczym badano dwa stanowiska w Powodowie, pod kierunkiem dr Marka Chłodnickiego z Muzeum Archeologicznego w Poznaniu i dr Jacka Kabacińskiego z poznańskiego oddziału Instytutu Archeologii i Etnologii PAN). Raporty z wymienionych wyżej badań, zamieszczone w niniejszym tomie, zawierają bliższą charakterystykę dokonanych odkryć. Z nich na szczególną uwagę zasługują wyniki badań w Jankowie i Rogaszynie, które dostarczyły wyjątkowo interesujących obiektów, zabezpieczonych dobrze zachowanym drewnem. Pierwsze z nich odkryto w obrębie osady z późnego okresu wpływów rzymskich, gdzie w niespotykanym dotąd stopniu zanotowano szereg urządzeń produkcyjnych, zawierających przedmioty ruchome (również wykonane z drewna). Unikatowy charakter mają dwie doskonale zachowane studnie z Rogaszyna, wstępnie datowane na przełom X i XI wieku. Ich odkrycie ma szczególną wymowę w kontekście niewielkiej odległości osady otwartej, z której pochodzą, w stosunku do grodu w Tumie pod Łęczycą. Dobrej jakości zachowane drewno (głównie dębowe), rozstrzygnie za pomocą dendrochronologii o datowaniu tego rodzaju obiektów.

Badane stanowiska należą w sumie do trudnych, niejednokrotnie o złożonej stratygrafii i chronologii. Wszystkie też dostarczyły ogromnej ilości materiałów ruchomych, z których duża część trafiła już do Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, gdzie przeszła konserwację i została zainwentaryzowana w zbiorach archeologicznych, poważnie wzbogacając dwustutysięczną kolekcję. W trosce o dalsze magazynowanie materiałów, Muzeum we współpracy z Fundacją, za zgodą Zarządu Województwa Łódzkiego, postanowiły wybudować odpowiedni, funkcjonalny magazyn w pobliżu Łodzi. Do tego celu wykorzystano działkę o blisko dwuhektarowej powierzchni w Sierpowie (ok. 25 km na północ od Łodzi), zakupioną przez Muzeum jeszcze w okresie międzywojennym, na której znajdowało się rozległe cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej. Wykorzystując przebadaną jego powierzchnię, w roku 2001 przystąpiono do pełnego ogrodzenia działki i postawienia tu solidnego budynku, z pełnym zabezpieczeniem przeciwwłamaniowym, wyposażonego także w pomieszczenia do pracy (ryc. 2). Fundacja, wywiązując się z warunków podpisanej umowy, w całości pokryła koszt powstania tej inwestycji, wynoszący pół miliona złotych. Tutaj w całości znajdują miejsce materiały z dotychczasowych i przyszłych badań na inwestycjach, w tym również wynegocjowanej ostatnio przez Fundację umowy na badania odcinka kujawskiego autostrady A-1. To nie jedyny przejaw troski o uratowane materiały. Fundacji i współpracującym instytucjom nie mniej zależy na opracowaniu pozyskanych materiałów do druku. W tym celu postanowiono powołać wśród Wydawnictw Fundacji kolejną serię o wymownym tytule „Via Archaeologica Lodzianensis”, do której w pierwszej kolejności skierowano bogate materiały kultury łużyckiej z rozległej osady w Kowalewicach, st. 6-7

(autostrada A-2)¹. To stanowi dodatkowy koszt w budżecie Fundacji. Jednak tylko w ten sposób, dbając o odpowiednie magazynowanie i zabezpieczanie zbiorów oraz ich publikację, możliwa jest realizacja najpełniejszego programu badań. Wyżej już została wyrażona wysoka ocena ekip badawczych na poszczególnych stanowiskach, potwierdzona w trakcie odbioru prac przez Komisję złożoną z przedstawicieli Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego i Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w Warszawie. Słowa uznania należą się też Fundacji, reprezentowanej na zewnątrz przez prezesa mgr Piotra Papiernika, którego ustawiczne zabiegi bardzo dobrze dotychczas koordynują współpracę tylu zaangażowanych instytucji w to arcytrudne przedsięwzięcie.

¹ *Ratownicze badania archeologiczne na stanowisku 6-7 w Kowalewiczach, pow. Zgierz, woj. łódzkie (trasa autostrady A-2)*, „Via Archaeologica Lodziensis”, t. 1, Łódź 2003, ss. 427 + plany.